

A ponoricsi barlangok Hunyadmegyében.

(3 térképvázslal.)

Elragadtatással gondolok vissza azokra a szép napokra, melyeket 1896 nyarán Hunyadmegyében töltöttem és különösen arra a napra, melyen a ponoricsi barlangokat megtekinttem.

Barátom *Bordan István*, a puji állomás előjárója, a kinek vendége voltam, ugyanis a vidék nevezetesebb entomológiai pontjaival megismertetni óhajtván, többi közt a nevezett barlangok meglátogatását is napirendre tűzte és megfelelő társaságról is gondoskodott.

Kapóra jött, hogy *Freischberger Mihály*, nagykikindai földbirtokos üzleti ezélből néhány napig Pujon tartózkodván, szintén óhajtotta a barlangokat látni.

Másnap (aug. 23.) világgá indultunk: *Bordan*, kedves neje és Jenő fia, *Freischberger*, a nagy Nimród *Rozsnyay Miklós*, vasuti tisztviselő puskával, jó magam és *Berián János*, vasuti szolga, ki nagy szerepre volt kiszemelve. Heten voltunk mint a hét sváb, de azért ne tessék gondolni, hogy amúgy kutyagolva mentünk volna; nem, délezegen, lóháton mindannyiunk, János nagy kosárral felgyverkezve, a melynek tartalmát el nem árulom.

Mokány paripáink a Puj felett északnak a Sztrigy jobb partján emelkedő Magurának nem veszélytelen sziklaösvényein bámulatos biztossággal haladtak. A magaslaton elragadó panoráma tárult fel előttünk. Lábainknál terül el a Hátszegtől idáig nyúló termékeny fensík, melyet a hatalmas Retyezát havas csoport övez; balra a Kudsiri hegység kiágazásai, a lunkányi hegyek alig engednek helyet a Petrozsény felé kapaszkodva kigyózó vasútnak. A számos helység közül, melyeket beláthatunk, a közelebb esők: lábunk alatt Puj, s a patakja — mert minden falunak van patakja — mentén fekvő Borbátvíz, Hobicza és Urik; kissé jobbra Serél, Fehérvíz, Bajesd, Kőalja-Ohába, Alsó- és Felső-Szálláspatak; balra Ponor, Mező és Hegyalja-Livádia, Farkaspatata és Kis- és Nagy-Baár végre Petrosznak egy része — többnyire magyar nevű falvak, melyekben azonban a föld népétől magyar szót nem hallasz: mind eloláhosodott!

Tovább, mind fölfelé és mind északkeleti irányban haladva, jobbra távolabb elhagyjuk a Fegyér és Ponor-Ohába nevű ronda falukat, balra pedig Füzesd nevű úgynevezett falut, melynek egyes faházai és kisebb házcsoportjai a hegy lábától keskeny völgyben csaknem a hegy tetejéig vannak legalább két órányira elszórvva.

Végre, jó kétórai vitéz lovaglás után felértünk a 971 méter magasságú ponoricsi hegyre (Dilma Robului), melyről szűk katlanba leereszkedve, előttünk feküdt, regényesen és szegényesen Ponories falvaeska, melynek helyét vulkánikus erők alakították. Már a Dilma Robului előtt, midőn a Drieu Morgoiuluiira felhágattunk, lépten-nyomon kisebb-nagyobb, többnyire csak néhány méternyi átmérőjű töleséralakú mélyedéseket (Dolina) láttunk, melyek annál sűrűbbek, minél közelebb érünk a falut átölelő szűk, de kies völgyhez, mely alakra nézve ama tölesérekhez hasonlít. E tölesérekre nézve igen érdekes megfigyelést tettek. Esős időben ugyanis a hegy tetejéről lezuhogó és lombot, ágakat, sőt nagyobb fadarabokat és köveket is magával sodró víz a tölesérekben gyülemlik meg. Itt csakhamar forogni kezd s a tölesér igen rövid idő (egy óra) alatt nemcsak a vizet, hanem a

vele jött ágakat, köveket és fadarabokat is mintegy magába szívja. A tölcser fenekén ugyanis kisebb-nagyobb luk van, mely nyilván valami üregbe vagy barlangba vezet, a honnan azután a víz földalatti utakon alighanem a Fegyver és Ohába közt levő források s a ponor-ohábai barlang útján napvilágra fakad.

A mészkőhegyek tetejét köröskörül szép bükkfaerdők díszítik, a melyekből télen az ordas falkák a juhnyájukat megrohanják és számtalanszor egészen tönkre is teszik. A falu területe s a körülötte levő 12,000 hold erdőség barátom *Buda Ádám* reai földbirtokos tulajdonát képezi. Hej, mi szívesen tartott volna velünk ő is, de a híradásra már nem volt időnk.

A falu szélén, a hegy északkeleti tövében van az alsó, nagy barlang nyílása, melyhez egy kis lejtőn felértünk. Itt letelepedtünk s a János kosarában rejtőzött peccsenye, sült, sajt, cognac és bor mellett lakmározotunk, mi alatt egy érdekes arezú, valamikor szép Éva oláh asszony nagy korsó vizet hozott.

A villásreggeli elköltése után mindnyájan a barlangba alászálltunk egy kis oláh fiú kíséretében, a ki csupa buzgalomból velünk tartott.

A barlang szája mintegy 50 méternyi magas meredek sziklafalban van, a mely jobbra-balra előrenyulván, leszelt háromszöget képez. Ezt kívül hosszában elrekeszti az a törmelékhalom, melynek tetején tanyáztunk és a mely oly alakú, mintha a hegynek egy része leszakadt volna, mi által a barlang nyílása láthatóvá lön. Most kis gátat képez, mely kifelé is, befelé is (mintegy 5 m.) meredeken lejtős.

Lefelé haladva, a barlang szájához értünk, a mely körbe hajló, igen széles ugyan (4 méter), de a legurult törmeléktől oly alacsony, hogy legmagasabb pontján (75 cm.) is csak nagyon meghajoltan hatolhattunk be a nagy barlangba, melyben a népmonda szerint óriások laktak, a kik a körüllevő, összerakottnak tetsző kúpalakú hegyeket felépítették, hogy az ellenség ne birjon közeledni.

Csakhamar leérve az óriások volt hajlékába, bokáig erő denevértrágyában taposunk, a mely az egész barlang alját elborítja; csak itt-ott látunk a boltozatról leszakadt egy-egy mészkődarabot fehérteni, illetve a fáklya fényétől pirosítani.

Ezen földalatti úr 30 méter átméretű, köralakú terem, mely a jelenlegi földszinttől számítva, átlag 2 méter, helyenkint az átszivárgó víztől lezuhant sziklaür által 5 méterre terjedő magassággal bír. A bejárattól jobbra 9 méternyi mélységű és 5 méternyi szélességű beszögélés mutatkozik, a melynek magassága a teremét jóval felülmulja; háttére lejtősen ereszkedik alá, de törmelékkel van elrekesztve.

E terem háttérében, a bejárattól szemben, 8 méternyi hosszú és mintegy 1 1/2 méternyi vastag függöny lóg alá, alig 1 méternyi magas nyílást hagyva.

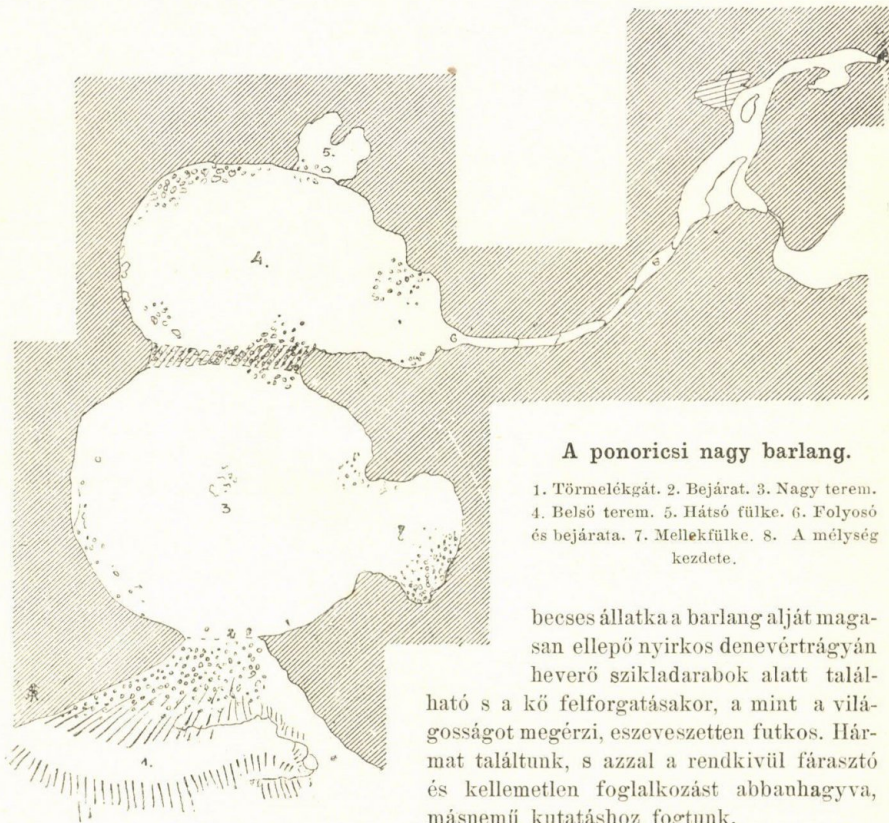
Ezen óvatosan áthaladva, újabb, valamivel kisebb, de már magasabb, helyenkint 8 méternyi magasságot elérő terembe lépünk, a mely szintén jó vastag guanoréteggel van ellátva.

E teremnek a föld színéhez eső alján, szemben a bejárattól, szűk nyílás igen szép fülkébe vezet, mely 2, helyenkint 3—4 méter szélesség mellett 3 méter hosszú s 1 1/2—2 méter magas.

A bejárattól jobbra, a teremnél jóval magasabb, 4 méter széles és 5 méter mély beszögélés mutatkozik. Ebből szűk nyílású folyosóba jutunk, a mely mintegy 60—70 méter hosszú és nagyjában 3 méter széles, de helyenkint egy méterre szorul össze, viszont 4—5 méternyre szélesedik ki. A részben lépcsőzetesen le-

vezető, nagyobbára szintén guanóval borított folyosó majdnem S alakkal bír és gyönyörű cseppkőképződésekkel, repedésekkel, kisebb-nagyobb, különféle alakú mélyedésekkel van diszítve. Regényes szépségein gyönyörködve, egyszerre csak megszakad: iszonyú mélységbe torkollik. Ez az óriások igazi lakhelye, melyre még visszatérünk.

A barlangba leérve azonnal megkezdtük a tudományos kutatást. A barlangnak ugyanis speciális lakója van: egy futonczféle rött vak bogárka, melyet 1878-ban *Kenderessy Dénes* itt fedezvén fel, barátja s a barlang tulajdonosa galaczi *Buda Ádám* tiszteletére *Anophthalmus Budae*-nak nevezett el. Az igen ritka és

A ponoricsi nagy barlang.

1. Törmelékgtát. 2. Bejárat. 3. Nagy terem.
4. Belső terem. 5. Hátsó fülke. 6. Folyosó és bejárata. 7. Mellekfülke. 8. A mélység kezdete.

becses állatka a barlang alját magasan ellepő nyirkos denevértrágyán heverő szikladarabok alatt található s a kő felforgatásakor, a mint a világosságot megérzi, eszeveszetten futkos. Hármat találtunk, s azzal a rendkívül fárasztó és kellemetlen foglalkozást abbahagyva, másnemű kutatáshoz fogtunk.

Bordan barátom ugyanis Jánosával már több ízben itt járván, a hosszú folyosó végén mutatkozó mélység felkutatására határozta el magát, daczára annak, hogy kövel leeresztett zsineg 60 méternyire ment alá. A bátor János késznek nyilatkozott leeresztkedni, pedig a mélység, a lehányt fákladarabok világítása mellett förtelmes látványt nyujtott, úgy hogy kis oláh kíséronk azt találta mondani, hogy alighanem itt lakik az ördög, melyet az oláhok különben minduntalan emlegetnek.

Jánosunkat ez vissza nem riasztotta, sőt egész úton annak örült, hogy ő majd lemegy a föld gyomrába, mely ezéla erős kötelet vittünk, mert lebocsátása

ma volt végbe menendő. És János lebocsátkozott; ámde a kötél rövidnek bizonyult, mert a számításból kifelejtettük azt, hogy a kötéltre Jánost is meg kell erősíteni, meg egy jó darab a megerősítésére is kell.

S így csak 40 méternyire lehetett lebocsátani. Az alatt a kötelet eresztő, majd húzó *Bordan* és *Freischberger* több félelmet álltak ki, mint János maga, ki vígan jött megint felszínre és ki nem fogyott a látottak elbeszéléséből. Igen nagy terembe érkezett le — szerinte olyan mint valami kaszánya — és ha még 4—5 méternyivel mélyebben mehetett volna, eléri a terem alját, mely miként annak falazata, hófehérnek látszott, tanuságául annak, hogy ott semmiféle állat nem tartózkodik.

Ez életveszélyes expedíció szerencsés véghezvitele után a két teremben s a barlang nyílásában újra kutattunk, találtunk is legyeket, pókokat, gilisztákat és a napvilág érintette helyeken Trechus-féle bogarakat; a sziklahasadékokban lógó denevéreket nem bántottuk, más lakója pedig nincsen a barlangnak.

A mélységről való beszéde Jánosnak, azonban nemesak hogy ki nem elégitette *Bordant*, hanem csak fokozta kíváncsiságát és kutató buzgalmát. S ez arra vitte, hogy 1896. november 4-én maga bocsátkozzzék alá. Erre nézve a következőkben értesít.

Ha valaki poklot akar festeni, tanulmányozás végett jöjjön ide; de előbb készítse el odahaza a végrendeletét; mert a tükörsima sziklákon egy lépést tévesztani annyi, mint befejezni életpályánkat.

A megszakadt folyosó végétől csak kötéllel bocsátkozhatunk lejjebb. A folyosó egy hasonló magasságú, de onnan el nem érhető, nagy terjedelmű ürre tör, mely jobbra terjeszkedik. Ellenben elérhetünk a folyosó végétől két méternyi mélységben egy fél méter széles lépesőszerű kiszögélést. Erről jobbra tartva, 60 fokú rézsút vezető, s ki-kiálló sziklával borított meredekségen a legnagyobb óvatossággal a föld gyomra felé haladunk le. Óriási nagyságú űrben vagyunk, melynek grotesk sziklaképződése leirhatatlan.

Már 20 méter mélységben fáklyánk fénye nem elég az űrt bevilágítani; 3—4 fáklyát bocsátunk tehát le, hogy előtünk az utat szemlélhetővé tegyék.

Szemközt velünk roppant terjedelmű szinpadot látunk, a legszebb függönyzettel. Háttérét persze nem láthatjuk, sötét s egyelőre ki sem világítható.

25 méter mélységben egyszerre elvész lábunk alatt a támpont. A mélység fölött lebegve bocsátkozunk lejjebb. Végre egy 2 méter széles és 4 méter hosszú kiálló tükörsima s hófehér sziklalapra érünk, melyről egy beszögélés látható. Itt megpihenünk; a fáradságtól s izgatottságtól felzaklatott idegeink megnyugosznak, körültekintünk.

Itt is mint fent, száraz minden; csak itt-ott látunk fáklyánk fényénél egy-egy ezüsteseppet lehullani a feneketlen mélységbe. Akármerre nézünk s a meddig a fáklyafény elhat, mindenütt különbnél különb, a szemet hizlaló gyönyörű hófehér cseppkőképződéseket látunk. Az emberi fantázia nem képes oly vakmerő alakulásokat álmodni, mint a minőket a természet itt bemutat!

Ismét lejjebb bocsátkozunk. Most részint óvatos lépkedéssel, részint a kötelen lógva, mintegy 15 méternyire újabb kiálló sziklára lépünk, a mely jobbra lejjebb való haladást enged s így még 8 méterrel alább ereszkedünk.

50 méter mélységet értünk el, s itt a hideg már igen érezhető, a levegő azonban elég jó.

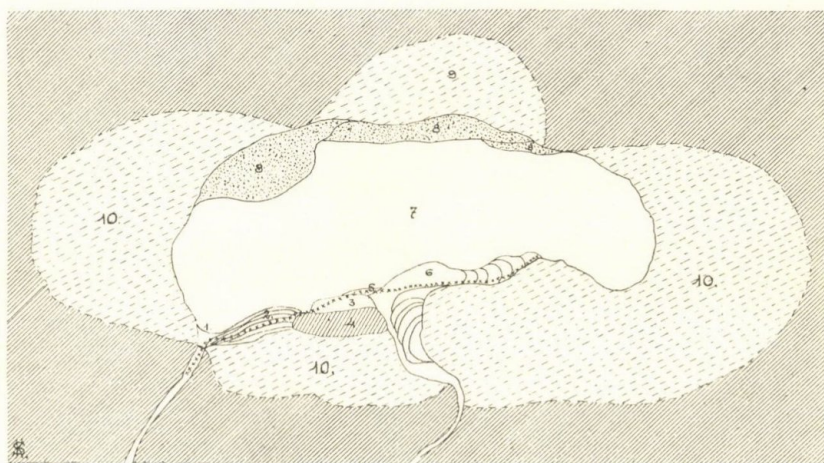
Innen egy megakadt útmutató fáklyát bocsátunk le az alattunk tátongó

mélységbe. Tiszta hófehérnek, tükörsimának látszik annak fekeke, de csakis a szemközti levő szinpadalakú úr sötétségét s az a fölött díszelő függőnyzetet, valamint a hátunk mögött és lábunk alatt levő falakat láthatjuk; de sem a fölöttünk, sem a jobbra és balra eső részleteket nem képes fáklyánk bevilágítani.

A mélység fenekére részint szikláról sziklára lépkedve és kapaszkodva, részint lógva le lehet menni: de mennyire lehet az, azt még hozzávetőleg sem lehet megállapítani. Arányokról itt egyáltalában szó sem lehet.

A fenékre azonban le nem bocsátkozhatott *Bordan*, mert elfogyott a kötele. S így hát a merész kutatónak be kellett érnie azzal, a mit látott, és visszafordulnia.

Az út visszafelé sokkal könnyebb, mert a sziklákon baj nélkül felhalad-

A ponoricsi nagy barlang mélysége.

1. A bejárat és felső kis párkány.
  2. 60° rézsutos párkány.
  3. Kiálló sziklalap 25 m. mélységben.
  4. Vízszintes beszögellés.
  5. Alsó kis párkány 40 m. mélységben.
  6. Nagy párkány 50 m. mélységben.
  7. Részint látott, részint vélt fenék.
  8. Függőnyzet.
  9. Szinpad.
  10. Ismeretlen bemélyedések.
- A pontok a bejárat utat jelzik.

hatunk. Mindazáltal bizonyos hálaérzettel telik el szívünk, midőn a folyosóhoz érve, szilárd és biztos talajt érzünk talpunk alatt.

Eddig *Bordan* az óriások hajlékáról, melyben előtte s illetve János előtt még ember nem járt. S most térjünk vissza kirándulásunkhoz.

A nagy barlangból kijövet megtekintettük még a felső barlangot is, melynek nyílása az alsóétól m. e. 300 méternyi távolságban és m. e. 150 méternyivel magasabban van. E kisebb, de belsejében gyönyörű cseppkő-képződményeket rejtő barlang nyílása igen vadregényes képet nyújt.

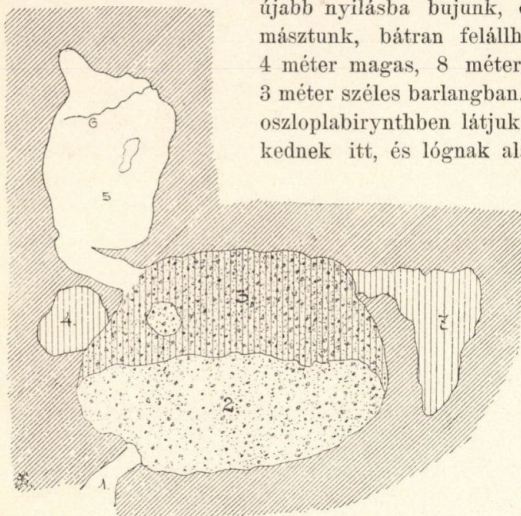
Vén fákkal s bokrokkal szegélyezett, felében beszakadt nagy kupolához hasonlít, a mely jórészt kötőmelékkel van kitéltve.

E törmeléken igen meredeken leereszkedve, látjuk, hogy a még meglévő félkupola balfelöli tetején három méter átméretű nyílás vezet, mint valami kémény

a szabadba, a mely kicsiny nyílás félmélységig bokrokkal van benőve, úgy hogy kívülről e nyílás alig vehető észre.

Lejebb érve jobboldalt mélyedést találunk, melynek jobb oldalán ezer meg ezer egymást fedő egy méter magas és 1—5 cm. vastag orgonasípszerű oszlopka diszeleg. Lejebb itt nem hatolhatunk, mert az ugyan látható mélyedés törmelékkel s korhadt fával van megtelve. Tekintsük tehát meg baloldalát a 30 méternyi széles és 25 méternyi magas barlangnak. Itt szemünkbe tűnik egy szép góttstilí oltáralakú cseppkő-képződmény, mely felett csücsives kupola emelkedik. De ez mind csak fedett „előszoba“!

Ennek fenekén egy méternyi magas, rézsút levezető nyílást találunk. Kíváncsiságunk késztet lemenni. Leguggolva kúszunk lefelé négy méternyre, ekkor derékszögben hirtelen eltérünk eredeti irányunktól, és még jobban lehajolva újabb nyílásba bujunk, de alig hogy egy méternyre másztunk, bátran felállhatunk mert benn vagyunk a 4 méter magas, 8 méter hosszú s helyenkint szélesedő 3 méter széles barlangban. Gyertyáink fényénél valóságos oszloplabyrinthben látjuk magunkat. Ezer számra emelkednek itt, és lógnak alá a hosszabb-rövidebb, kisebb-nagyobb, 1—25 cm. vastagságú tiszta fehér oszlopok és oszloprészek.

A ponoricsi felső barlang.

1. Lemenet. 2. Törmelék. 3. Fedett előcsarnok. 4. Kupola. 5. Labyrinth. 6. Hentesműhely. 7. Orgonaterem.

mulva látta a sok kincset, mely itt felhalmozva volt, s a mélyről mindaddig mitsem tudott, de azt sem tudta, hogy kedvese rabló. Ez a kincs nézésén rajta kapja a leányt, s attól tartva, hogy az a tömérdek kincs láttára majd elárulja, fogta azt, összekötözte s az alsó barlang mélységébe dobta le.

Mielőtt azonban a leány, ki folyton életéért könyörgött, a mélység elé ért volna, azt az átkot szórta reá, hogy válják kővé még az élete is, és omolják az ég gyilkosára, a miért ily irgalmatlanul fosztja meg életétől. Ez átkot csak nevette a gyilkos, ki, miután rettenetes szándékát végrehajtotta volna, nyugodtan tért vissza kincseihez, itt azonban látta, hogy minden kővé vált, még a szalonnája is.

Ekkor eszébe jutott kedvesének átka. Ijedtség és félelem fogta el, s iszonyodva el akart sietni e helyről, hogy többé vissza se térjen; ámde midőn kirohanni akarna, a félbarlang rászakadt és most is a törmelék alatt van el-

temetve. A szegény leánynak pedig néha-néha hallani a mélységből való segélykiáltásait.

E mondát szinte hihetőnek tartja a szemlélő a fent említett helyen lelőgni látszó megkövesült szalonna és a háttérben mutatkozó egymás fölött lévő két haránt-fülke láttára, a melyek igen kevényt réteg által el vannak választva, és a nép hite szerint a rabló megkövesült kincseit tartalmazták.

Ez egész barlangban nem tartózkodik semmiféle állat, pedig tiszta, friss levegő járja át.

Valószínűleg alacsony és szűk voltánál fogva nem kedvelik a denevérek, s mert így humus rétege nincs, rovarok sem tanyáznak benne. A nyílásfülből, vagyis a fedett „előszobában“ azonban kövek alatt néhány futonezféle bogarat találni.

Bárha e barlangot csak igen futólag vizsgáltuk át s állatot nem találtunk is, mégis nevezetes felfedezést tettünk benne.

Bordan és *Freischberger* ugyanis minden zege-zugát bevilágítván, ablakszerű kisebb nyíláshoz értek, a mely erős léghuzammal a gyertya lángját mintegy magába szivta. Ennélfogva kétségtelen, hogy e nyílás nagyobb teremhez vezet, a mely közvetlenül vagy közvetve az alsó barlanggal összeköttetésben áll; mert különben nem képződhetnék benne léghuzam. Az összeköttetést pedig — ha egyáltalában lehetséges — oly buzgó és kitartó kutató mint *Bordan* barátom, okvetlenül meg fogja találni. Hogy az összeköttetés egy harmadik barlanghoz vezetne, a melynek bejárata a falu túlsó oldalán emelkedő sziklafalban van, de a melyet ez alkalommal szemügyre nem vehettünk, az teljesen ki van zárva.

A felső barlangból lejövet, kis kerülővel betekintettünk a magas tengeri közt, de szép gyümölcsfák árnyékában rendetlenül össze-vissza elszórt, 15—16 házról álló faluba, melyben még kocsis rúdja meg nem fordult és a mely eredeti kezdetlegességét híven fentartotta. Benéztünk egy-két házba is. Minő házak ezek! M. e. 2 $\frac{1}{2}$ méter szélesek és 3—4 méter hosszúak, fából összeillesztve. Ezt akkor építik fel, ha fiatal pár egybekél.

Ezek bevonulnak az új házba, melynek hosszrészén oldalt ajtó és közepén ablak van és mely egy szobát képez, a hol a kőből emelt tűzhelyen kívül semmiféle bútor vagy berendezési tárgy nincsen. Ezeket lassankint maguk készítik el vagy szerzik be.

Első dolguk a fészkek, az ágy elkészítése, a mi következőleg történik. Az ajtóval szemben levő sarokban két-két erős karót ütnek a földbe s azokat rászegezett egy-egy vastagabb lécczel összekötik. Ezekre hosszában 3—4 deszkát helyeznek rá s ezzel kész az ágy, melyre vánkosnak kevéske szénát, derékaljnak pedig a subát terítik. Az ágy fölött két kampóra helyezett lécczen függ a menyecske kevés fehérneműje és ruhája. Szemközt áll a pad. A tűzhely fölött örökké ott lóg az üst. Mellette embernyi magasságban deszkán áll és függ néhány korsó, ibrik, tál és kanál; villát nem ismernek, kés, vagyis bicska pedig ott van tüszőjükben. A szoba üres részét télen a juhok s esetleg borjuk foglalják el, míg a marha zordabb időben a háznak improvizált tornáca alatt keres menedéket, holott enyhébb időben künn tartják a szénaállásoknál.

Gazdagabb s a kultúrával némileg érintkező falvakban a ház két osztályból áll; a belsejében, a tulajdonképeni lakosztály egyik sarkában áll az ágy, de ez is olyan, hogy előkelőbb vizsla alig feküdne bele. Az ágy mellett kis szövöszék egy-két szék, olykor asztal is. Az ágytól szemben van a tűzhely s a fölött néhány fazék, korsó és kanál. Orsót is láttam.

A ház külső osztályában nyáron némi ruházat s élelmi készlet van, melynek helyét télen az oláh lova vagy tehene foglalja el. Ha népesebb vagy módosabb a család, ezt az osztályt is lakják, a marhát pedig külön istállóban tartják, a kevés tengerivel, burgonyával, babbal és káposztával együtt, melyet maguk termelnek, és mely kevéske tejjel, túróval csaknem egyedüli táplálékukat képezi. Némely háznál disznót is hizlalnak.

Egészen véve jóindulatú emberek, kik állat- s különösen juhtenyésztéssel foglalkoznak és nyomorúságos, de szabad életet élnek. A legelőt s a marha áttelelésére szükséges szénát a hegyi rétek bőven nyújtják, s azt magas állásokon, némelykor fákon, sőt még gyümölcsfákon is tartják. Ezen többnyire vesszőből font sövénynyel körülvett helyekre hajtják télen a marhát s itt tartják, míg a széna el nem fogyott, mire másik szénakészlet kerül sorba. A széna főlegest s némi túrótt és gyümölcsöt az asszonyok kosárban fejen hordva, illetve lóháton leszállítva, leginkább Pujon adogatják el s azok árából beszerzik a tűszöt és kalapot; mert minden egyéb ruházatukat maguk az asszonyok készítik el, a kik fáradhatatlanul szőnek-fonnak, míg a férfiak a mezei munkát végzik, a marhát őrzik, télen önkészítette szánon fát behordanak stb. A szénát, a helyett, hogy június és szeptember havában, azaz kétszer kaszálnák, csak egyszer, augusztus hóban vágják, úgy okoskodván, hogy akkor, a mikor a babot és burgonyát s majd a tengerit is bearatják, kell a szénát is kaszálni. Kapacitálás itt nem használ: apáik is úgy tették, ők is úgy tesznek. A több haszon nem csábítja őket; hiszen az újabb munkával járna, annak pedig nem nagy kedvelői. De a legfáradtságosabb munkára is kész — egy kis dohányért.

Telepedő helyünkhöz visszaérkezve, hozzáláttunk a veder tejhez, melyet azalatt Éva asszony hozott, s az annyira izlett, hogy délelőtről maradt ételeinkhez nem is nyultunk, sőt — hallatlan esemény a kirándulások krónikájában! — még borunkat sem ittuk meg, hanem kiosztottuk Jánosnak, Éva asszonynak s egy öreg parasztnak, ki oda jött *Bordannak* orvosi tanácsát kérni. Ez az ezermester barátom ugyanis szép orvosi ismeretekkel is bírván, a szegény nép baján segít, a hol lehet. Szeretik is mindenfelé.

Meguzsonázván, újra lóra kaptunk. Elöl a vígkedélyű *Bordanné* és virgoncz Jenő fia, ki jobban ért a lovagláshoz, mint a német grammatikához. Nyomukban van *Freischberger*, ki mint végzett m. kir. huszárönkéntes kitünő lovas. Utánuk baktat a nimród *Rozsnyay*, ki azonban ma nem lőtt egyebet csak egy körigót, egy ritka virág néhány példányát és egy komondort, mely őt — gyalog eserkészvén — megtámadta, és melynek tulajdonosnőjének szitkozódásai messze elkísérték. Azután jöttünk *Bordan* és én, kik itt a ritka *Erebia* melast reméltük foghatni, de — szeles nap lévén — jobbfajta lepkét még csak nem is láttunk. Legvégül léptetett János — az üres kosárral.

Szép holdvilágnál vonultunk be Pujra, s én csakhamar pihenőre tértem, rendkívül meg lévén elégedve a mai nappal, a melyen annyi természeti szépséggel megismerkedtem.

Végül el nem mulaszthatom, hogy *Bordan Istvánnak* úgy szives vendégszeretetéért mint jegyzeteimnek s a barlangok pontosabb megmérésének és alap- s egyéb rajzainak készségeis átengedéséért e helyt is meleg köszönetet ne mondjak.

Abafi Aigner Lajos.